

Υπόθεση C-6/22

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

4 Ιανουαρίου 2022

Αιτούν δικαστήριο:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Πολωνία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

19 Μαΐου 2021

Ενάγοντες:

M.B.

U.B.

M.B.

Εναγομένη:

X. S.A

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Αξίωση απόδοσης των καταβληθέντων στο πλαίσιο σύμβασης ενυπόθηκου δανείου του οποίου το ποσό υπολογίστηκε σε πολωνικά ζλότυ (PLN) με βάση την αξία ξένου νομίσματος (CHF).

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, και συγκεκριμένα του άρθρου 3, παράγραφος 1, του άρθρου 6, παράγραφος 1, του άρθρου 7 και του άρθρου 8β της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, καθώς και του άρθρου 19, παράγραφος 3, στοιχείο β', ΣΕΕ και του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.

Προδικαστικά ερωτήματα

α) Υπό το πρίσμα του σκοπού της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ που συνίσταται στην προστασία του καταναλωτή από τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτει με επαγγελματίες, μπορεί να γίνει δεκτό ότι, όταν η σύμβαση κηρύσσεται άκυρη από το δικαστήριο κατ' εφαρμογήν διατάξεων της οδηγίας, παύει η εφαρμογή της οδηγίας και κατά συνέπεια και η προστασία του καταναλωτή και ότι, ως εκ τούτου, οι αρχές που διέπουν την εκκαθάριση της σχέσης καταναλωτή και επαγγελματία πρέπει να αναζητηθούν στους εφαρμοστέους κανόνες του εθνικού ενοχικού δικαίου για την εκκαθάριση των άκυρων συμβάσεων;

β) Υπό το πρίσμα των άρθρων 6 και 7 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, μπορεί να γίνει δεκτό ότι, στην περίπτωση που το δικαστήριο διαπιστώνει ότι συγκεκριμένη ρήτρα της σύμβασης είναι μη επιτρεπτή και ότι η σύμβαση δεν μπορεί να εξακολουθήσει να ισχύει μετά την απόλειψη της ρήτρας, οφείλει, όταν δεν υπάρχει συμφωνία των διαδίκων για την κάλυψη του κενού της σύμβασης με όρο σύμφωνο προς τη βούλησή τους ή δεν υφίστανται διατάξεις ενδοτικού δικαίου, [οι οποίες να εφαρμόζονται στη μεταξύ τους σχέση, εάν δεν έχουν συμφωνήσει άλλως,] να κηρύξει άκυρη τη σύμβαση, λαμβάνοντας υπόψη μόνον τη βούληση του καταναλωτή ο οποίος ζητεί από το δικαστήριο την ακύρωσή της, ή οφείλει να εξετάσει αυτεπαγγέλτως, καθ' υπέρβαση των αιτημάτων των διαδίκων, την περιουσιακή κατάσταση του καταναλωτή προκειμένου να διαπιστώσει αν η ακύρωση της σύμβασης τον εκθέτει σε ιδιαιτέρως επιζήμιες συνέπειες;

γ) Έχει το άρθρο 6 της οδηγίας 93/13 την έννοια ότι το δικαστήριο, στην περίπτωση που το ίδιο κρίνει ότι η ακύρωση της σύμβασης θα ήταν ιδιαιτέρως επιζήμια για τον καταναλωτή και οι διάδικοι, παρά τη σχετική πρόσκληση που τους απηύθυνε, δεν καταλήγουν σε συμφωνία για τη συμπλήρωσή της, μπορεί, λαμβάνοντας υπόψη το αντικειμενικώς νοούμενο συμφέρον του καταναλωτή, να καλύψει τα κενά της σύμβασης, μετά την «απόλειψη» των καταχρηστικών όρων, όχι με εθνικές διατάξεις ενδοτικού δικαίου, κατά την έννοια της απόφασης του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης C-260/18, ήτοι κανόνες που έχουν άμεση εφαρμογή ως προς τα κενά της σύμβασης, αλλά με ειδικές διατάξεις του εθνικού δικαίου, οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν στην επίμαχη σύμβαση μόνον εμμέσως ή κατ' αναλογία και απηγούν κανόνα αναγκαστικού δικαίου του εθνικού ενοχικού δικαίου;

Παρατιθέμενες διατάξεις του ενωσιακού δικαίου

Οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (στο εξής: οδηγία 93/13/ΕΟΚ: έκτη και δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη· άρθρο 1,

παράγραφος 2, άρθρο 3, παράγραφος 1, άρθρο 6, παράγραφος 1, άρθρο 7, παράγραφος 1, και άρθρο 8β, παράγραφος 1.

Παρατιθέμενες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας

Kodeks cywilny (Αστικός Κώδικας) της 23ης Απριλίου 1964 (ενοποιημένο κείμενο Dz. U. του 2020, θέση 1740)

Άρθρο 5

Η άσκηση του δικαιώματος απαγορεύεται αν αντιβαίνει στον κοινωνικό ή οικονομικό σκοπό του δικαιώματος ή στις αρχές της κοινωνικής συμβίωσης. Τέτοια πράξη ή παράλειψη του δικαιούχου δεν θεωρείται άσκηση δικαιώματος και δεν απολαύει προστασίας.

Άρθρο 56

Η δικαιοπραξία αναπτύσσει, πέραν των εννόμων συνεπειών που ορίζονται σε αυτήν, και τις έννομες συνέπειες που απορρέουν από τον νόμο, τις αρχές της κοινωνικής συμβίωσης και τα συναλλακτικά ήθη.

Άρθρο 58

§ 1. Δικαιοπραξία η οποία είναι αντίθετη προς τον νόμο ή αποβλέπει στην καταστρατήγηση του νόμου είναι άκυρη, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά από άλλη σχετική διάταξη, ιδίως αν προβλέπεται ότι οι άκυροι όροι της δικαιοπραξίας αντικαθίστανται από τις σχετικές διατάξεις του νόμου.

§ 2. Δικαιοπραξία αντίθετη προς τους κανόνες της κοινωνικής συμβίωσης είναι άκυρη.

§ 3. Αν ένα μόνο μέρος της δικαιοπραξίας είναι άκυρο, τα υπόλοιπα μέρη της δικαιοπραξίας παραμένουν σε ισχύ, εκτός αν από τις περιστάσεις προκύπτει ότι η δικαιοπραξία δεν θα είχε επιχειρηθεί ελλείψει των άκυρων όρων.

Άρθρο 385¹

§ 1. Οι ρήτρες συμβάσεως που συνάπτεται με καταναλωτή, οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή εάν διαμορφώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κατά τρόπο που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη και πλήττει σοβαρά τα συμφέροντά του (μη επιτρεπτές συμβατικές ρήτρες). Αυτό δεν ισχύει για ρήτρες που καθορίζουν τις κύριες παροχές των συμβαλλομένων μερών, ιδίως την τιμή ή την αμοιβή, εφόσον είναι διατυπωμένες με σαφήνεια.

§ 2. Εάν μια συμβατική ρήτρα δεν είναι δεσμευτική για τον καταναλωτή σύμφωνα με την παράγραφο 1, η σύμβαση παραμένει κατά τα λοιπά δεσμευτική για τα συμβαλλόμενα μέρη.

§ 3. Οι ρήτρες συμβάσεως συναφθείσας με καταναλωτή, οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως, είναι συμβατικές ρήτρες επί των οποίων ο καταναλωτής δεν μπόρεσε να ασκήσει συγκεκριμένη επιρροή. Ειδικότερα, πρόκειται για συμβατικές ρήτρες οι οποίες αποτελούν γενικούς όρους συναλλαγών που προτάθηκαν στον καταναλωτή από τον αντισυμβαλλόμενο του.

§ 4. Το βάρος απόδειξης του ισχυρισμού ότι ορισμένη ρήτρα αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης φέρει εκείνος που την επικαλείται.

Άρθρο 405

Όποιος αποκόμισε περιουσιακό όφελος χωρίς νόμιμη αιτία με ζημία άλλου υποχρεούται να αποδώσει την ωφέλεια σε είδος και, αν αυτό δεν είναι δυνατό, να επιστρέψει την αξία της.

Άρθρο 406

Η υποχρέωση απόδοσης της ωφέλειας καλύπτει όχι μόνο την ωφέλεια που αποκόμισε άμεσα ο λήπτης, αλλά και ό,τι περιήλθε σε αυτόν, σε περίπτωση διάθεσης, απώλειας ή ζημίας, ως αντάλλαγμα ή ως αποκατάσταση της ζημίας.

Άρθρο 409

Η υποχρέωση απόδοσης της ωφέλειας ή επιστροφής της αξίας της αποσβήνεται εφόσον ο λήπτης, κατόπιν ανάλωσης ή απώλειας της ωφέλειας, δεν είναι πια πλουσιότερος, εκτός αν κατά την ανάλωση ή την απώλεια της ωφέλειας θα έπρεπε να έχει προβλέπει την υποχρέωση επιστροφής της αξίας της.

Άρθρο 410

§ 1. Οι διατάξεις των προηγούμενων άρθρων έχουν ιδίως εφαρμογή σε περίπτωση αχρεώστητης παροχής.

§ 2. Η παροχή είναι αχρεώστητη αν αυτός που την εκπλήρωσε δεν υπείχε γενικώς υποχρέωση ή δεν υπείχε υποχρέωση έναντι του προσώπου προς το οποίο κατέβαλε, ή αν εξέλιπε η αιτία της παροχής ή δεν επιτεύχθηκε ο επιδιωκόμενος σκοπός της, ή αν η δικαιοπραξία από την οποία πηγάζει η υποχρέωση παροχής ήταν άκυρη και δεν κατέστη έγκυρη μετά την εκπλήρωση της παροχής.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (νόμος της 17ης Νοεμβρίου 1964, κώδικας πολιτικής δικονομίας, ενοποιημένο κείμενο Dz. U. του 2021, θέση 1805).

Άρθρα 227 και 321.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (νόμος της 29ης Αυγούστου 1997 για το τραπεζικό δίκαιο, Dz. U. 1997, αριθ. 140, θέση 939, όπως τροποποιήθηκε)

Άρθρο 69 (όπως ίσχυε κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης)

1. Με τη σύμβαση πίστωσης, η τράπεζα δεσμεύεται να θέσει στη διάθεση του δανειολήπτη, για τον οριζόμενο στη σύμβαση χρόνο, χρηματικό ποσό προοριζόμενο για συμφωνημένο σκοπό, και ο δανειολήπτης δεσμεύεται να το χρησιμοποιήσει υπό τους όρους που προβλέπει η σύμβαση, να επιστρέψει εντόκως το ποσό του δανείου και να καταβάλει προμήθεια επί της χορηγηθείσας πίστωσης.

2. Η σύμβαση πίστωσης πρέπει να συνάπτεται εγγράφως και να αναφέρει ιδίως:

- 1) τα συμβαλλόμενα μέρη,
- 2) το ποσό και το νόμισμα της πίστωσης,
- 3) τον σκοπό για τον οποίο χορηγήθηκε η πίστωση,
- 4) τους όρους και τις προθεσμίες εξόφλησης της πίστωσης,
- 5) το ύψος του επιτοκίου της πίστωσης και τους όρους μεταβολής του,
- 6) τα μέσα εξασφάλισης της εξόφλησης της πίστωσης,
- 7) την έκταση των δικαιωμάτων της τράπεζας όσον αφορά τον έλεγχο της χρήσης και της εξόφλησης της πίστωσης,
- 8) τις προθεσμίες και τους όρους υπό τους οποίους τα χρηματικά ποσά τίθενται στη διάθεση του δανειολήπτη,
- 9) το ποσό της προμήθειας, εφόσον προβλέπεται από τη σύμβαση,
- 10) τους όρους τροποποίησης και καταγγελίας της σύμβασης.

Συνοπτική παράθεση των πραγματικών περιστατικών και της διαδικασίας

- 1 Στις 4 Ιουνίου 2007, οι ενάγοντες, ως καταναλωτές, συνήψαν με την εναγομένη τράπεζα σύμβαση ενυπόθηκου στεγαστικού δανείου ποσού 339 881 PLN, υπολογιζόμενου με βάση την αξία ξένου νομίσματος (CHF). Η εξόφληση του δανείου, του οποίου το επιτόκιο καθοριζόταν βάσει του δείκτη LIBOR, έπρεπε να γίνει σε 360 μηνιαίες δόσεις, τις οποίες οι ενάγοντες κατέβαλλαν σε πολωνικό νόμισμα.

- 2 Κατά τους όρους της σύμβασης, οι ενάγοντες οφείλουν να καταβάλλουν σε πολωνικό νόμισμα ποσό που εκφράζεται σε CHF. Το ποσό σε αλλοδαπό νόμισμα αποτελούσε τη βάση για τον προσδιορισμό του χρεωστικού υπολοίπου του δανείου και για τον υπολογισμό των τόκων και, τελικά, των δόσεων. Το οφειλόμενο ποσό εκφραζόταν σε CHF και μετατρεπόταν σε πολωνικό νόμισμα με βάση την τιμή πώλησης που καθοριζόταν στο δελτίο τιμών συναλλάγματος της τράπεζας. Η τιμή συναλλάγματος που χρησίμευε ως βάση για τον καθορισμό του ποσού των δόσεων οριζόταν κατά τρόπο αθέμιτο από την τράπεζα, δεδομένου ότι αυτή είχε δικαίωμα μονομερούς προσδιορισμού της τιμής και, κατά συνέπεια, και του ποσού της οφειλής των εναγόντων.

Κύριοι ισχυρισμοί των διαδίκων της κύριας δίκης

- 3 Προς στήριξη των αιτημάτων τους, οι ενάγοντες υποστηρίζουν ότι η σύμβαση ενυπόθηκου δανείου περιέχει μη επιτρεπτούς όρους, οι οποίοι λόγω της καταχρηστικότητάς τους δεν δεσμεύουν τα μέρη. Το οφειλόμενο από αυτούς ποσό καταβλήθηκε χωρίς νόμιμη αιτία, δεδομένου ότι οι όροι της σύμβασης για τον καθορισμό της ισοτιμίας του CHF ήταν μη επιτρεπτοί και συνεπώς άκυροι. Επομένως, στο πλαίσιο αυτό η σύμβαση δεν μπορεί να εκπληρωθεί και, ως εκ τούτου, συνάγεται ότι ανίσχυρη είναι επίσης και η ρήτρα αξίας ξένου νομίσματος. Το ποσό που ζητούν με την αγωγή τους υπολογίστηκε ως εάν το δάνειο είχε χορηγηθεί σε πολωνικό νόμισμα χωρίς μετατροπή, αλλά όμως με την εφαρμογή του επιτοκίου που ισχύει για τα δάνεια με ρήτρα αξίας ξένου νομίσματος. Δήλωσαν επίσης ότι αποδέχονται την ενδεχόμενη κήρυξη της ακυρότητας της σύμβασης από το εθνικό δικαστήριο.
- 4 Οι ενάγοντες υποστήριξαν ότι καταχρηστικοί είναι οι όροι του άρθρου 9, παράγραφος 2, και του άρθρου 10, παράγραφος 3, της σύμβασης, οι οποίοι επέτρεπαν στην τράπεζα να διαμορφώνει ελεύθερα τη συναλλαγματική ισοτιμία με βάση την οποία γινόταν η μετατροπή, δεν προέβλεπαν κανένα κανόνα σχετικά με τη διαμόρφωση της ισοτιμίας αυτής και ως εκ τούτου έδιναν στην τράπεζα τη δυνατότητα να καθορίζει μονομερώς το ποσό της οφειλής τους. Εάν οι ανωτέρω όροι της σύμβασης κριθούν ως μη επιτρεπτοί, δεν θα είναι δυνατός ο καθορισμός της συναλλαγματικής ισοτιμίας με βάση την οποία γίνεται η μετατροπή. Ως εκ τούτου, πρέπει να εξαλειφθούν από τη σύμβαση οι όροι που αφορούν τη μετατροπή του ποσού του δανείου και η οφειλή των εναγόντων πρέπει να καθοριστεί χωρίς τη ρήτρα αξίας ξένου νομίσματος, οπότε οι καταβλητέες από αυτούς δόσεις θα πρέπει να υπολογιστούν ως εάν να επρόκειτο για δάνειο σε PLN με επιτόκιο LIBOR.
- 5 Ως προς το ζήτημα αυτό, οι ενάγοντες δήλωσαν ότι συμφωνούν με την ενδεχόμενη κήρυξη της ακυρότητας της σύμβασης εκ μέρους του δικαστηρίου.
- 6 Κατά την εναγομένη, η χορήγηση δανείου σε πολωνικό νόμισμα με ρήτρα αξίας ξένου νομίσματος αποτελεί είδος τραπεζικού δανείου και δεν αντιβαίνει στο άρθρο 69 του νόμου για το τραπεζικό δίκαιο. Όσον αφορά το αίτημα των

εναγόντων για εφαρμογή της σύμβασης με βάση το επιτόκιο που ισχύει για δάνεια σε ξένο νόμισμα, αλλά ως εάν το δάνειο είχε χορηγηθεί σε πολωνικό νόμισμα χωρίς ρήτρα αξίας ξένου νομίσματος, η εναγομένη υποστήριξε ότι αυτή η λύση θα οδηγούσε στη διαμόρφωση της σύμβασης κατά τρόπο αντίθετο προς τη βούληση των μερών και ότι αντιβαίνει στον νόμο. Η εναγομένη επισήμανε επίσης ότι ο ισχυρισμός των εναγόντων περί καταχρηστικότητας των όρων της σύμβασης κατά το μέρος που προβλέπουν την μετατροπή των ποσών με βάση την ισχύουσα τιμή συναλλάγματος της τράπεζας είναι αλυσιτελής, δεδομένου ότι οι τιμές που εφαρμόζει η τράπεζα συνάδουν με εκείνες της αγοράς.

Συνοπτική παράθεση του σκεπτικού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Τα προδικαστικά ερωτήματα αποσκοπούν στον προσδιορισμό της ορθής διαδικασίας που πρέπει να ακολουθήσει το δικαστήριο κατά την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ και των διατάξεων που τη μεταφέρουν στην πολωνική έννομη τάξη.

Η έννοια της σύμβασης δανείου με ρήτρα αξίας ξένου νομίσματος εισήχθη στο πολωνικό δίκαιο μόλις το 2011 με την τροποποίηση του νόμου για το τραπεζικό δίκαιο. Οι ρυθμίσεις αυτές περιορίστηκαν στη θέσπιση της υποχρέωσης καθορισμού με τη σύμβαση λεπτομερών κανόνων για τον προσδιορισμό της συναλλαγματικής ισοτιμίας βάσει της οποίας υπολογίζεται το ποσό του δανείου και των τοκοχρεολυτικών δόσεων και για τη μετατροπή των ποσών στο νόμισμα στο οποίο γίνεται η καταβολή, καθώς και για τη δυνατότητα του οφειλέτη να εξοφλήσει το δάνειο σε ξένο νόμισμα. Σκοπός της λεγόμενης ρήτρας αξίας ξένου νομίσματος ήταν η εφαρμογή ειδικού επιτοκίου για τα δάνεια με τέτοια ρήτρα το οποίο ήταν σημαντικά χαμηλότερο από το επιτόκιο των δανείων σε πολωνικό νόμισμα. Από την άλλη πλευρά, το ποσό της οφειλής εξαρτιόταν από τη συναλλαγματική ισοτιμία που ίσχυε σε συγκεκριμένη ημερομηνία.

Όσον αφορά το **πρώτο προδικαστικό ερώτημα**, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το σύστημα προστασίας που εγκαθιδρύει η οδηγία 93/13/ΕΟΚ στηρίζεται στην παραδοχή ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση σε σχέση προς τον επαγγελματία, όσον αφορά τόσο τη δυνατότητα διαπραγματεύσεως όσο και το επίπεδο της πληροφόρησεως, θέση η οποία τον υποχρεώνει να προσχωρήσει στους όρους που έχει εκ των προτέρων καταρτίσει ο επαγγελματίας, χωρίς να μπορεί να ασκήσει επιρροή επί του περιεχομένου τους (αποφάσεις C-484/08 και C-70/17).

Το Δικαστήριο έχει επίσης διευκρινίσει ότι ο σκοπός τον οποίον επιδιώκει η οδηγία 93/13/ΕΟΚ συνίσταται στην προστασία του καταναλωτή και στην αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ των συμβαλλομένων μερών με τη μη εφαρμογή των ρητρών που κρίνονται καταχρηστικές και τη διατήρηση, κατ' αρχήν, της ισχύος των λοιπών ρητρών της επίμαχης σύμβασης (αποφάσεις ΔΕΕ C-96/16, C-94/17, C-19/20)

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έκρινε στην υπόθεση C-260/18 ότι, στην περίπτωση που η σύμβαση περιέχει μη επιτρεπτές συμβατικές ρήτρες, οι διατάξεις της οδηγίας δεν έχουν ως σκοπό την κήρυξη της ακυρότητας της σύμβασης δανείου, αλλά απλώς την επιτρέπουν. Επομένως, στην περίπτωση που το δικαστήριο κρίνει ότι οι ρήτρες αξίας ξένου νομίσματος είναι καταχρηστικές και ότι είναι αναγκαία η κάλυψη των κενών αυτών ώστε να συνεχίσει να ισχύει η σύμβαση σύμφωνα με τη βούληση των συμβαλλομένων, υπάρχει η δυνατότητα πλήρωσης του δημιουργούμενου κενού με τρόπο ώστε η απόφαση να αντικατοπτρίζει την κοινή βούληση των διαδίκων για συμπλήρωση της σύμβασης· αν όμως δεν υπάρχει συμφωνία των διαδίκων, το κενό που δημιουργείται, λόγω της κήρυξης της ακυρότητας μέρους της σύμβασης ως καταχρηστικού, μπορεί να συμπληρωθεί από το δικαστήριο με κανόνες ενδοτικού δικαίου που έχουν τα χαρακτηριστικά που καθορίζονται στην ανωτέρω απόφαση, ήτοι κανόνες που βρίσκουν άμεση εφαρμογή σε αυτό το είδος σύμβασης (που έχουν θεσπιστεί από τον εθνικό νομοθέτη προς τον σκοπό αυτό), ελλείψει αντίθετης συμφωνίας των μερών. Εάν δεν είναι δυνατή η συμπλήρωση της σύμβασης κατά τον ανωτέρω τρόπο, το εθνικό δικαστήριο μπορεί να την κηρύξει άκυρη.

Ελλείψει, κατά την κρίση του αιτούντος δικαστηρίου, κανόνων ενδοτικού δικαίου του πολωνικού δικαίου οι οποίοι θα μπορούσαν να έχουν άμεση εφαρμογή για την πλήρωση των ως άνω κενών της σύμβασης, απομένει ως μόνη επιλογή η κήρυξη της ακυρότητάς της. Κατά τα φαινόμενα, οι συνέπειες της κήρυξης της ακυρότητας πρέπει να αναζητηθούν στους κανόνες του εθνικού δικαίου. Με την απόφαση στην υπόθεση C-349/18 το Δικαστήριο έκρινε, βάσει της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, επί συμβάσεως μεταφοράς ότι το ζήτημα των συνεπειών της άκυρης συμβατικής σχέσης άπτεται όχι της οδηγίας 93/13, αλλά του εθνικού δικαίου.

Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει στο πλαίσιο αυτό ότι οι κανόνες του εθνικού ενοχικού δικαίου έχουν ως σκοπό να διαφυλάξουν την ισότητα των δικαιωμάτων των δύο μερών. Στο εθνικό δίκαιο οι συνέπειες της άκυρης σύμβασης καθορίζονται με βάση τους κανόνες που διέπουν τις αχρεώστητες παροχές και δεν έχουν ως σκοπό την εξίσωση των ζημιών που υφίστανται τα δύο μέρη, μη λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης προστασίας ενός από τα μέρη, ήτοι του καταναλωτή.

Η εφαρμογή των κανόνων του εθνικού δικαίου θα έχει ως αποτέλεσμα τη μη εφαρμογή του λεγόμενου αποτρεπτικού αποτελέσματος της οδηγίας (άρθρο 7 της οδηγίας), δεδομένου ότι οι κανόνες του εθνικού δικαίου δεν προβλέπουν κύρωση η οποία μπορεί να εφαρμοστεί από δικαστήριο που αποφαινεται επί μεμονωμένης περίπτωσης καταναλωτή που προβάλλει την καταχρηστικότητα ορισμένων όρων της σύμβασης.

Όσον αφορά το **δεύτερο προδικαστικό ερώτημα**, στην περίπτωση που δοθεί καταφατική απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να διευκρινιστεί με ποιον τρόπο θα πρέπει να εφαρμοστεί εν προκειμένω το δικαστήριο την οδηγία 93/13/ΕΟΚ.

Το Δικαστήριο έκρινε με τις αποφάσεις στις υποθέσεις C-70/17 και C-269/19 ότι η κήρυξη της ακυρότητας της σύμβασης έχει ως συνέπεια να καταστεί αμέσως απαιτητό το ανεξόφλητο υπόλοιπο του δανείου, όπερ ενδέχεται να υπερβαίνει τις οικονομικές δυνατότητες του καταναλωτή. Μια τέτοια κατάσταση μπορεί να προκύψει αν ο καταναλωτής έχει λίγες ή καθόλου αποταμιεύσεις και αν η αξία του αγορασθέντος ακινήτου έχει αυξηθεί.

Με την απόφαση στην υπόθεση C-19/20 το Δικαστήριο έκρινε ότι η κήρυξη ως άκυρης της σύμβασης δεν μπορεί να εξαρτάται από σχετικό αίτημα που υποβάλλει ρητώς ο καταναλωτής, αλλά πρέπει να εντάσσεται σε ένα πλαίσιο αντικειμενικής εφαρμογής από το εθνικό δικαστήριο των κριτηρίων που προβλέπει το εθνικό δίκαιο. Οι εφαρμοστέοι δικονομικοί κανόνες του πολωνικού δικαίου υπαγορεύουν ότι η απόφαση πρέπει να εκδίδεται στο πλαίσιο των αιτημάτων του ενάγοντος και των ισχυρισμών του εναγομένου και δεν προβλέπουν τη δυνατότητα του δικαστηρίου να εξετάσει περιστάσεις τις οποίες δεν έχει επικαλεστεί κανένας από τους διαδίκους. Το ζήτημα που τίθεται είναι αν ο εθνικός δικαστής, αφού ενημερώσει τον καταναλωτή για τις συνέπειες της ακυρότητας της σύμβασης, πρέπει να ακολουθήσει τη διαδικασία όπως αυτή οριοθετείται από τα αιτήματα των διαδίκων και να περιοριστεί στα αποδεικτικά μέσα των οποίων έγινε επίκληση. Ή το εθνικό δικαστήριο μπορεί, προκειμένου να διαπιστώσει αντικειμενικά αν η ακύρωση της σύμβασης δεν εκθέτει τον καταναλωτή σε ιδιαίτερες επιζήμιες συνέπειες, να εξετάσει το ίδιο την περιουσιακή κατάσταση του καταναλωτή.

Όσον αφορά το **τρίτο προδικαστικό ερώτημα**, αν το εθνικό δικαστήριο διαπιστώσει, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια των άρθρων 3 και 5 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, ότι, υπό το πρίσμα των ιδιαίτερων περιστάσεων της συγκεκριμένης υπόθεσης, ρήτρα της σύμβασης μεταξύ καταναλωτή και επαγγελματία δεν πληροί τις απαιτήσεις καλής πίστης, ισορροπίας και διαφάνειας και κατά συνέπεια είναι καταχρηστική και αυτοδικαίως άκυρη, μπορεί να συναχθεί από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας ότι δεν μπορεί να συμπληρώσει τη σύμβαση τροποποιώντας τη ρήτρα αυτή (αποφάσεις: C-618/10, C-26/13, C-70/17).

Με την απόφαση στην υπόθεση C-125/18, το Δικαστήριο τόνισε ότι ενδεχόμενη αναγνώριση της ευχέρειας αναθεωρήσεως του περιεχομένου καταχρηστικών ρητρών της σύμβασης θα μπορούσε να υπονομεύσει την επίτευξη του μακροπρόθεσμου στόχου του άρθρου 7 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ. Συγκεκριμένα, η ευχέρεια αυτή θα συνέτεινε στην εκμηδένιση του αποτρεπτικού αποτελέσματος που ασκεί στους επαγγελματίες η πλήρης απαγόρευση εφαρμογής τέτοιων καταχρηστικών ρητρών στους καταναλωτές, στο μέτρο που οι επαγγελματίες θα εξακολουθούσαν να υπόκεινται στον πειρασμό να χρησιμοποιούν τέτοιες ρήτρες, γνωρίζοντας ότι, ακόμη και εάν αυτές κηρύσσονταν άκυρες, η σύμβαση θα μπορούσε παρά ταύτα να συμπληρωθεί, κατά το αναγκαίο μέτρο, από το εθνικό δικαστήριο ώστε να συνεκτιμηθεί το συμφέρον των εν λόγω επαγγελματιών.

Με την απόφαση στην υπόθεση C-260/18, το Δικαστήριο έκρινε ότι, κατ' εξαίρεση, κενό της σύμβασης που δημιουργείται λόγω της κήρυξης της

ακυρότητας καταχρηστικών ρητρών της σύμβασης μπορεί να πληρωθεί μέσω κανόνων ενδοτικού δικαίου, οι οποίοι θεσπίζονται από τον εθνικό νομοθέτη προς επίτευξη της ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων και είναι οι μόνοι που καλύπτονται από το τεκμήριο μη καταχρηστικού χαρακτήρα.

Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι τέτοιοι κανόνες, οι οποίοι θα μπορούσαν να εφαρμοστούν άμεσα στη σύμβαση, δεν υπάρχουν στο πολωνικό νομικό σύστημα.

Στην ως άνω απόφαση, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 6 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ αντιτίθεται στη πλήρωση των κενών της σύμβασης αποκλειστικώς και μόνον βάσει εθνικών διατάξεων γενικού χαρακτήρα οι οποίες προβλέπουν ότι οι έννομες συνέπειες δικαιοπραξίας συμπληρώνονται, ιδίως, από τις έννομες συνέπειες που απορρέουν από την αρχή της επεικειίας ή από τα συναλλακτικά ήθη.

Με την απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2020, C-269/19, το Δικαστήριο έκρινε ότι, όταν ο εθνικός δικαστής διαπιστώνει ότι η επίμαχη σύμβαση δεν μπορεί, σύμφωνα με το δίκαιο των συμβάσεων, να εξακολουθήσει να ισχύει χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες και όταν στο εθνικό δίκαιο δεν υφίσταται διάταξη ενδοτικού δικαίου και κατά το μέτρο που ο καταναλωτής δεν εξέφρασε την επιθυμία να διατηρηθούν σε ισχύ οι καταχρηστικές ρήτρες και η ακύρωση της σύμβασης θα τον εξέθετε σε ιδιαιτέρως επιζήμιες συνέπειες, το σύστημα προστασίας του καταναλωτή που θεσπίζει η οδηγία 93/13/ΕΟΚ επιτάσσει, προς τον σκοπό της αποκατάστασης πραγματικής ισορροπίας μεταξύ των εκατέρωθεν δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, τη λήψη εκ μέρους του δικαστή όλων των αναγκαίων μέτρων, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου του εσωτερικού δικαίου, προκειμένου να προστατευθεί ο καταναλωτής από τις ιδιαιτέρως επιζήμιες συνέπειες που θα μπορούσε να προκαλέσει εις βάρος του η ακύρωση της σύμβασης (σκέψη 41).

Το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο σχετικά με την ορθή ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ σε περίπτωση που δεν είναι δυνατόν να επιτευχθούν και οι δύο σκοποί και συγκεκριμένα ποιος από τους σκοπούς της οδηγίας είναι σημαντικότερος: η προστασία του καταναλωτή, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας από τις επιπτώσεις της ακύρωσης της σύμβασης ή η επίτευξη αποτρεπτικού αποτελέσματος έναντι του επαγγελματία, ήτοι κύρωση η οποία δεν επιτρέπει την συμπλήρωση της σύμβασης με κανόνες του εθνικού δικαίου οι οποίοι δεν είναι ενδοτικού δικαίου κατά την έννοια που δέχθηκε το Δικαστήριο με την απόφαση C-260/18.